

Patrimoniul arhitectural al Republicii Moldova

Student: st.gr.DIC-1905 M
Caramanuță Elena

Conducător: conf.Univ.dr.,
Ursu Viorica

Chișinău, 2020

ADNOTARE

Caramanuță Elena „ Patrimoniul arhitectural al Republicii Moldova”

Teză de master în drept: Specialitatea: Drept imobiliar și cadastral , Chișinău, 2020

Structura tezei: introducere, patru capitole, concluzii și recomandări, bibliografia alcătuită din 103 numere, 97 pagini de text de bază.

Cuvinte cheie: cultură, patrimoniu cultural, patrimoniu arhitectural, politici culturale, autoritate publică, sancțiuni.

Domeniul de studiu: Drept imobiliar

Scopul și obiectivele prezentei teze: Scopul prezentei lucrări rezidă din necesitatea efectuării unui studiu complex pentru a conceptualiza patrimoniul arhitectural. Astfel, întru precizarea tuturor aspectelor distinctive ne-am propus să abordăm cele mai relevante particularități privind patrimoniul arhitectural raportându-ne la concepțiile, teoriile existente în literatura de specialitate atât autohtonă cât și internațională precum și la legislația națională și internațională în domeniu.

În dependență de scopul invocat, au fost determinate următoarele obiective: cercetarea istoriografiei patrimoniului arhitectural, analiza doctrinei juridice, a concepțiilor și teoriilor existente în materia patrimoniului arhitectural, determinarea structurii patrimoniului arhitectural, stabilirea cadrului instituțional de administrare a patrimoniului arhitectural, elucidarea competențelor autorităților publice în vederea protejării patrimoniului arhitectural, determinarea politicilor publice implementate în domeniul patrimoniului arhitectural, stabilirea specificului protecției juridico-penale și sancțiunilor aplicate în practica națională și internațională pentru infracțiunile ce atentează la patrimoniul arhitectural, formularea concluziilor și recomandărilor eficiente pentru completarea instituției patrimoniului arhitectural.

Noutatea științifică derivă din analiza complexă a conceptului de patrimoniu arhitectural prin prisma elucidării celor mai relevante teorii, identificării cadrului instituțional de administrare a patrimoniului, aprecierii eficienței politicilor culturale promovate de autoritățile publice, precum și estimarea eficacității sancțiunilor corespunzătoare aplicate pentru săvârșirea infracțiunii de distrugere, deteriorare sau pângărire a monumentelor istorice.

Semnificația teoretică și valoarea aplicativă se rezumă la evidențierea celor mai relevante convingeri teoretice privind subiectul cercetat care au determinat definitivarea noțiunii de patrimoniu arhitectural. Astfel, valoarea aplicativă rezidă în faptul că concepțiile și concluziile stabilite vor putea constitui un suport științifico-practic pentru literatura de specialitate precum și, în activitatea practică a autorităților statale.

ANNOTATION

Caramanuța Elena „The architectural heritage of the Republic of Moldova ”
Master's thesis in law. Specialty: Real estate and cadastral law Chișinău, 2020

Thesis structure: introduction, four chapters, conclusions and recommendations, bibliography consisting of 103 titles, 97 pages of main text.

Keywords: culture, cultural heritage, architectural heritage, cultural policies, public authority, sanction.

Field of study: Real estate

The purpose and objectives of the thesis: The purpose of this paper was determined by the need to conduct a complex study to conceptualize the architectural heritage. Thus, in order to specify all the distinctive aspects, we proposed to nominate the most relevant particularities regarding concepts, the existing theories in national doctrine and international literature as well as national and international legislation in the field.

Depending on the purpose invoked, the following objectives were determined: researching the history of architectural heritage, analysis of legal doctrine, conceptions and theories in the field of architectural heritage, determining the structure of the architectural heritage, the establishment of the institutional framework for the management of the architectural heritage, elucidation of the competences of the public authorities for the protection of the architectural heritage, determining the public policies implemented in the field of architectural heritage, establishing the specifics of criminal protection and sanctions applied in national and international practice for crimes against architectural heritage, formulating effective conclusions and recommendations for completing the institution of architectural heritage.

Scientific novelty of results derives from the complex analysis of the concept of architectural heritage in terms of elucidating the most relevant theories, identifying the institutional framework for heritage management, assessing the effectiveness of cultural policies promoted by public authorities, and estimating the effectiveness of appropriate sanctions for destruction, damage of historical monuments.

Theoretical significance and practical value consists in establishing the most relevant theoretical opinions on the researched subject that determined the formation of the notion of architectural heritage. Thus, the applicative value consists in the fact that the established concepts and conclusions could constitute a scientific-practical support for the specialized literature as well as in the practical activity of the state authorities.

CUPRINS

INTRODUCERE	12
1. ABORDĂRI DOCTRINARE ȘI REGLEMENTĂRI NORMATIVE PRIVIND PATRIMONIUL ARHITECTURAL	16
1.1. Interpretări doctrinare cu relevanță asupra domeniului de cercetare.....	16
1.2. Reglementări normative naționale și internaționale în materia patrimoniului arhitectural	21
1.3. Concluzii la capitolul 1	29
2. FUNDAMENTAREA ȘTIINȚIFICĂ A CONCEPTULUI DE PATRIMONIUL CULTURAL	32
2.1. Aspecte distinctive din istoria patrimoniului arhitectural.....	32
2.2. Conceptul de patrimoniul arhitectural și particularitățile distinctive.....	42
2.3. Structura patrimoniului arhitectural.....	48
2.4. Concluzii la Capitolul 2	56
3. PROTEJAREA ȘI VALORIFICAREA CONȚINUTULUI PATRIMONIULUI ARHITECTURAL NAȚIONAL ȘI INTERNAȚIONAL	58
3.1. Cadrul instituțional de protecție a patrimoniului arhitectural.....	58
3.2. Politicile publice în domeniul patrimoniului arhitectural	64
3.3. Protecția juridico-penală a patrimoniului arhitectural în practica națională și internațională	70
3.4. Concluzii la Capitolul 3	76
4 ASPECTE PRACTICE PRIVIND PROTEJAREA PATRIMONIULUI ARHITECTURAL	78
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI	92
BIBLIOGRAFIE	95
ANEXE	102

INTRODUCERE

Actualitatea și importanța problemei abordate. Patrimoniul arhitectural reprezintă o componentă importantă a culturii universale, care fiind acumulat de-a lungul veacurilor constituie o consecință directă a evoluțiilor socio-culturale. În mod particular, patrimoniul arhitectural raportat unei comunități, respectiv unei entități etnice culturale sau chiar teritoriale, are o specificitate bine determinată. Acesta din urmă cuprinde totalitatea valorilor și bunurilor culturale ce prezintă o valoare deosebită și sunt reprezentative pentru popor.

Actualitatea temei abordate în cadrul acestei lucrări, poate fi explicată din mai multe perspective. În primul rând considerăm că fiecare națiune se caracterizează prin tezaurul cultural material și spiritual, care reflectă o revelație a realității istorice și exprimă nivelul de dezvoltare a societății. În al doilea rând ținem să remarcăm că pentru Republica Moldova trecutul istoric poate fi criticat dur, întrucât a existat o stagnare în afirmarea identității culturale. Prin regimurile politice, autoritățile statului au influențat negativ patrimoniul arhitectural, denaturând trecutul istoric prin distrugerea parțială sau iremediabilă a edificiilor istorice. Considerăm că efectul negativ al acțiunilor respective s-au răsfrâns cel mai mult asupra formării conștiinței naționale a tinerelor generații private de posibilitatea familiarizării cu valorile autentice naționale.

În acest context, remarcăm ca fiind actual și oportun realizarea studiului respectiv prin evidențierea acțiunilor de remediere a imperfecțiunilor create prin sporirea interesului față de protejarea, valorificarea și recuperarea bunurilor patrimoniului cultural național, întrucât acesta este unica modalitate.

Reieșind din nivelul de cercetare a problematicii abordate, este de menționat că studiu patrimoniului arhitectural denotă lipsa unor lucrări în literatura de specialitate autohtonă care ar fi dedicate în exclusivitate patrimoniului arhitectural. Însă, datorită situațiilor și stărilor de fapt prin care trece patrimoniul arhitectural în Republica Moldova considerăm că acest lucru se impune cu pregnanță.

Importanța problemei abordate rezidă din valoarea pe care o prezintă patrimoniul arhitectural pentru societate, întrucât acesta reprezintă o mărturie și o expresie a valorilor, credințelor, cunoștințelor și tradițiilor aflate în continuă evoluție.

Așadar, importanța patrimoniului arhitectural pentru societate, actualitatea la etapa contemporană a condiționat alegerea prezentei teze de master care vine să completeze studiile întreprinse anterior în domeniu, evidențiindu-se unele tendințe și aspecte noi de dezvoltare a științei în domeniul de referință, specifice pentru etapa actuală de dezvoltare a societății.

Scopul și obiective tezei. Scopul tezei constă în realizarea unei cercetări aprofundate privind conceptul de patrimoniu arhitectural, prin identificarea și soluționarea problemelor apărute în cadrul individualizării bunurilor culturale imobile, identificării cadrului instituțional de administrare a patrimoniului arhitectural și promovării politicilor culturale. Rezumându-ne la cele relatate, considerăm că realizarea scopului prestabilit va contribui la interpretarea științifică a conceptului și identificarea recomandărilor relevante subiectului.

Pentru realizarea scopului prestabilit au fost formulate următoarele obiective:

- cercetarea istoriografiei patrimoniului arhitectural;
- analiza doctrinei juridice, a concepțiilor și teoriilor existente în materia patrimoniului arhitectural.
- determinarea structurii patrimoniului arhitectural;
- stabilirea cadrului instituțional de administrare a patrimoniului arhitectural;
- elucidarea competențelor autorităților publice în vederea protejării patrimoniului arhitectural;
- determinarea politicilor publice implementate în domeniul patrimoniului arhitectural;
- stabilirea specificului protecției juridico-penale și sancțiunilor aplicate în practica națională și internațională pentru infracțiunile ce atentează la patrimonial arhitectural.
- formularea concluziilor și recomandărilor eficiente pentru completarea instituției patrimoniului arhitectural.

Suportul metodologic al lucrării. Bazele metodologice ale cercetării patrimoniului arhitectural au fost instituite dintr-o pluralitate de procedee mixte, atât teoretice, cât și practice de cunoaștere a acestui fenomen. În calitate de metode la realizarea scopului și obiectivelor propuse au servit: metoda analizei, metoda comparativă, metoda clasificării, metoda istorică, inducția, deducția. Metoda analizei a servit la examinarea concepțiilor doctrinare, referitor la patrimonial arhitectural. Metoda clasificării a permis clasificarea bunurilor culturale imobile în baza mai multor criterii de clasificare relevante identificate în literatura de specialitate.

În baza metodei istorice am analizat retrospectiva cronologică de evoluție a patrimoniului arhitectural. De asemenea, constatăm că metoda analizei logice a determinat folosirea raționamentelor logice pentru sintetizarea opiniilor doctrinare ale diferitor autori. De menționat metoda comparativă prin a cărei aplicare au fost analizate legislația penală a mai multor state străine ca: România, Federația Rusă, Italia, Franța, Germania, Bulgaria, Ucraina, Republica Belarus ș.a. în vederea individualizării sancțiunilor aplicate pentru infracțiunile contra patrimoniului arhitectural.

Noutatea și originalitatea științifică. Prezenta teză constituie o cercetare științifică complexă și bine sistematizată, noutatea științifică a căreia și-a găsit reflectare într-un șir de

rezultate științifice. Astfel, aspectul novator al studiului respectiv este condiționat de faptul că în cadrul acestuia sunt propuse o varietate de noțiuni, concepții, analize doctrinare, cercetări comparative privind patrimoniul arhitectural.

Dintr-o altă perspectivă, putem reliefa caracterul novator și din considerentul că lucrarea respectivă constituie una dintre primele cercetări vaste în domeniu, consacrate patrimoniului arhitectural al Republicii Moldova prin care se elucidează cele mai relevante aspecte. Originalitatea științifică a lucrării se elucidează prin încercările de a folosi în lucrare elemente de drept comparat în analiza sancțiunilor penale aplicate pentru săvârșirea infracțiunilor împotriva bunurilor de patrimoniu arhitectural, prin prisma comparației cu legislația penală a țărilor membre U.E. și a statelor CSI.

Semnificația teoretică și valoarea aplicativă se rezumă la evidențierea celor mai relevante convingeri teoretice privind subiectul cercetat care au determinat definitivarea noțiunii de patrimoniu arhitectural. Astfel, valoarea aplicativă rezidă în faptul că concepțiile și concluziile stabilite vor putea constitui un suport științifico-practic pentru literatura de specialitate precum și, în activitatea practică a autorităților statale.

Conținutul lucrării. Lucrarea respectivă reprezintă rezultatul cercetărilor și examinărilor aprofundate asupra subiectului ales. Având în vedere cerințele stabilite, prezenta lucrare are următoarea structură: introducere, patru capitole divizate în subcapitole, concluzii și recomandări, bibliografie și anexe.

În *Introducere* se argumentează actualitatea și importanța temei abordate, se stabilește scopul și obiectivele tezei, se elucidează noutatea științifică a rezultatelor obținute, precum și semnificația teoretică a lucrării.

Capitolul 1. intitulat „*Abordări doctrinare și reglementări normative privind patrimoniul arhitectural*” este compus din 3 subcapitole și este destinat analizei monografiilor, articolelor, studiilor publicate în materia patrimoniului arhitectural. Evaluarea materialelor științifice din domeniu a permis constatarea nivelului și gradului de cunoaștere a problematicii supuse cercetării. De asemenea, pe această bază au fost trasate anumite scopuri și sarcini utile pentru studiul respectiv, astfel încât să fie justificată intervenția investigației științifice în domeniul de cercetare.

Tot în capitolul respectiv am conturat aspectele distincte din istoria patrimoniului arhitectural, remarcând principalele etape de promovare și valorificare a patrimoniului arhitectural pentru fiecare epocă.

Capitolul 2. „*Fundamentarea științifică a conceptului de patrimoniu arhitectural*” este destinat analizei conceptului de patrimoniu arhitectural prin perspectiva concepțiilor doctrinare. Totodată, în capitolul respectiv raportându-ne la cunoștințele acumulate din studiul cercetărilor

relevante în domeniul patrimoniului cultural și studiind conținutul cadrului normativ național și internațional în domeniu am abordat complex patrimoniului cultural prin prisma legislației naționale și internaționale. Pentru o elucidare completă, am considerat oportun de analizat structura patrimoniului arhitectural prin diverșitatea de criterii stabilite în literatura de specialitate, delimitând în acest sens și cele mai reprezentative monumente istorice caracteristice pentru o anumită categorie de monumente.

Capitolul 3. „*Protejarea și valorificarea conținutului patrimoniului arhitectural național și internațional*” este dedicat analizei cadrului instituțional de administrare a patrimoniului arhitectural. Astfel, am elucidat principalele autorități responsabile de protejarea și valorificarea patrimoniului arhitectural, stabilind în acest sens și competențele acestora. Am precizat principalele politici ale statului implementate în vederea protejării și valorificării patrimoniului arhitectural. Totodată, la capitolul respectiv am făcut referire și la practica juridico-penală a patrimoniului arhitectural în practica națională și internațională, stabilind principale particularități.

Capitolul 4. „*Aspecte practice privind protejarea patrimoniului arhitectural*” este destinat analizei practice a domeniului de cercetare. Pentru o elucidare eficientă am supus examinării o speță concretă privind săvârșirea infracțiunii de vandalism, adică distrugerea, deteriorarea sau pângărirea monumentelor.

De asemenea, în vederea aprecierii caracterului și gradului de pericol social al infracțiunii în raport cu pedeapsa aplicată, am întocmit actele procedurale specifice: rechizitoriu și sentința penală în care am expus toate circumstanțele comiterii infracțiunii precum și motivarea instanței privind aplicarea pedepsei penale.

La finalul lucrării, am remarcat toate concluziile și recomandările. Concluziile includ în sine toate finalitățile la care s-a ajuns după efectuarea investigațiilor aferente patrimoniului arhitectural la fel sunt incluse și propunerile privind modificarea legislației ce reglementează tema abordată.

Bibliografia cuprinde totalitatea actelor normative, monografiilor, articolelor științifice naționale și străine, ce au servit drept bază la efectuarea cercetărilor necesare pentru elucidarea temei abordate.

Astfel, putem remarca că prezenta lucrare, prin cercetarea complexă prezintă un studiu nou și aprofundat asupra sesizării organului de urmărire penală ca urmare a săvârșirii unei infracțiuni.

BIBLIOGRAFIE

A. Referințe bibliografice în limba română

1. Anghieni Smaranda și Iosif Urs, Drept civil.Drepturile reale.Teoria generală a obligațiilor , București, Editura Oscar Print, 376 p.
2. Ardelean G. Drept civil.Drepturile reale principale, Chișinău:Arc, 270 p.
3. Barbăneagră A., BerlibaV., Gurschi C. ș.a. Codul penal comentat și adnotat. Chișinău: Cartier juridic, 2005. 656 p.
4. Bâzgu E. Arhitectura tradițională-memorie identitară. Chișinău:Tipografia Centrală, 2018, 548 p.
5. Bâzgu E., Buzilă V., Patrimoniul cultural al județului Tighina, Chișinău:Prag -3, 240 p.
6. Belecciu Ș. Aportul autorităților publice la protejarea valorilor culturale. În:Protecția juridică a valorilor culturale în Republica Moldova. Materialele Conferinței Științifico-practice internaționale. Chișinău:Academia Ștefan cel Mare a MAI al RM, 2008, p.58-62.
7. Borodac A. Manual de Drept penal. Partea specială. Chișinău: Tipografia centrală, 2004. 622 p.
8. Brînză S., Stati V. Drept penal: partea specială. Vol. II. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011. 1324 p.
9. Brînză S., Ulianovschi X., Stati V. ș.a. Drept penal. Partea specială. Vol. II. Chișinău: Cartier juridic, 2005. 804 p.
10. Brihuneț M., Patrimoniul Bisericesc din Moldova: Biserici de lemn din secolele XVIII-XIX. În: Țara Bârsei. Revistă de cultură a Muzeului „Casa Mureșenilor”, Brașov. 2013, nr. 12, p 250-325.
11. Budianschi D., Stafii A., Șonțu G., Reabcinschi V. Evaluarea eficienței și transparenței utilizării resurselor publice alocate culturii. Chișinău: Expert Grup, 2010, 100 p.
12. Buzilă V. Convențiile UNESCO în domeniul protejării și valorificării patrimoniului cultural în corelație cu legislația națională a Republicii Moldova, În: Buletinul științific al Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală a Moldovei, 2009, nr.11(24), p.344-345.
13. Caraman I. Revista de Filosofie, Sociologie și Științe Politice, nr. 2(153), 201, p.63-73.
14. Casiadi O. Instrumente internaționale de protecție a valorilor istorico-culturale. În:Protecția juridică a valorilor culturale în Republica Moldova.Materialele Conferinței Științifico-practice internaționale. Chișinău:Academia Ștefan cel Mare a MAI al RM, 2008, p.210-218.
15. Cavruc V. Postică Gh. Salvagardarea patrimoniului cultural național al Republicii Moldova, În:Revista Strategii politice, nr.2(17), iunie 2010.

16. Cernomoreț S. Răspunderea penală pentru infracțiunea de distrugere sau deteriorare intenționată a monumentelor istoriei și culturii. În: Protecția juridică a valorilor culturale în Republica Moldova. Materialele Conferinței Științifico-practice internaționale. Chișinău: Academia Ștefan cel Mare a MAI al RM, 2008, p.183-191.

17. Ciocanu S. Arhitectura eclesiastică. În: Editura enciclopedică Republica Moldova: Chișinău, Institutul de Studii Enciclopedice, 2010 [2011].

18. Ciorba V., Arta bisericească în Basarabia. Chișinău: Reclama, 2005, 250 p.

19. Ciupală A., Căpiță C., Istoria artei și arhitecturii, Chișinău: Arc, 2005, 144 p.

20. Codul contravențional al Republicii Moldova nr.218 din 24.10.2008, Publicat: 17-03-2017 în Monitorul Oficial Nr. 78-84.

21. Codul penal al R. Moldova aprobat prin Legea R. Moldova 985 din 18.04.2002. Publicat în: Monitorul Oficial al R. Moldova, 13.09.2002, 128-129/1012.

22. Codul penal al României: nr. 286 din 17.07.2009. Publicat în: Monitorul Oficial al României. Pt. 1. 2009, nr. 510, art. 253, al. (3).

23. Codul penal al Franței din 22.07.1992 <http://codexpenal.just.ro/downloads/Cod-Penal-Franta-RO.pdf> (vizitat 20.11.2020)

24. Codul penal al Germaniei <http://codexpenal.just.ro/downloads/Cod-Penal-Germania-RO.pdf> (vizitat 20.11.2020).

25. Codul penal al Republicii Estonia <http://codexpenal.just.ro/downloads/Cod-Penal-Estonia-RO.pdf> (vizitat 20.11.2020).

26. Codul penal al Federației Ruse din 24.05.1996, <https://www.scribd.com/doc/80674239/Codul-Penal-Al-Federatiei-Ruse> (vizitat 20.11.2020).

27. Codul penal al Olandei <https://www.scribd.com/doc/82441480/Codul-Penal-Olandez-Ro> (vizitat 20.11.2020).

28. Codul penal al Republicii Belarus. <http://xn----ctbcgfviccvibf9bq8k.xn--90ais/statya-341> (vizitat la 20.11.2020).

29. Constituția R. Moldova, adoptată prin Legea de la 29.07.94. Publicată în: Monitorul Oficial al R. Moldova nr.1, 18.08.1994.

30. Comendant V. Salvagardarea patrimoniului cultural din perspectiva dreptului internațional, În: „Teoria și practica administrării publice”, 2020, nr. 13(24), p.166-170.

31. Comendant V. Competențele autorităților publice privind protejarea patrimoniului cultural național. În: „Teoria și practica administrării publice”, 2020, nr. 13(24), p.101-105.

32. Comendant V. Politicile patrimoniului cultural în contextul reformei administrației publice, În: Publicația Științifică Administrarea publică, 2018, numărul 1(97), p.149-159, p.172-177
33. Comendant V. Salvagardarea patrimoniului cultural în practica est europeană. În: Studiul Artelor și Culturologie: istorie, teorie, practică, 2019, nr.2(35)
34. Convenția privind protecția patrimoniului mondial, cultural și natural, aprobată la 23 noiembrie 1972. <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/50265> (vizitat la 18.09.2020)
35. Convenția pentru protecția bunurilor culturale în caz de conflict armat de la Haga din 14 mai 1954 http://www.discretarhivare.ro/legislatie_arhivare/protectia_bunurilor_culturale.php (vizitat la 18.09.2020)
36. Convenția pentru protecția patrimoniului arhitectural al Europei - Granada, din 3 octombrie 1985 https://lege5.ro/Gratuit/g44tcmzz/conventia-pentru-protectia-patrimoniului_arhitectural-al-europei-granada-3-octombrie-1985 (vizitat la 18.09.2020)
37. Cotiujanu O. Participarea comunității la protejarea și valorificarea patrimoniului cultural prin prisma exemplului european. În: Patrimoniul cultural: cercetare și valorificare. Culegere de studii, Chișinău: Garomont Studio, 2018. 406 p.
38. Covatariu D., Diaconu A. Conservarea și restaurarea monumentelor istorice: Unice obiective și principii (Probleme ingineresti la monumente). În: Conservarea și restaurarea monumentelor, 2011, nr.3, p.41-44.
39. Decretul Președintelui Republicii Moldova nr.203 din 21.09.1992 „Despre măsurile de neamînat privind dezvoltarea culturii” Publicat: 30-09-1992 în Monitorul Parlamentului Nr. 9 art. 262
40. Dimitriuc R., Drept civil, vol.I, București: Lumina Lex, 2000, 400 p.
41. Dulachi I. și Comendant V, Contribuția autorităților administrației publice la dezvoltarea și valorificarea patrimoniului cultural național, În: Moldoscopie, 2016, nr.4 (lxxv), p.38-48
42. Eșanu A., Postică Gh., Eșanu V., ș.a. Mănăstirea Căpriană cu schitul Condrița (secolul al XV-lea-începutul secolului XXI-lea), Chișinău: Cartdidact, 2019, 800 p.
43. Ghilaș V. și Dolghi A., Patrimoniul cultural național ca resursă pentru o dezvoltare durabilă a Republicii Moldova, Chișinău: Notograf Prim, 320 p.
44. Ghimpu V. Biserici și mănăstiri medievale în Basarabia. Chișinău: Tyragetia, 2000, 220 p.
45. Guștiuc L., Valorile istorico-culturale în contextul integrării europene. În: Protecția juridică a valorilor culturale în Republica Moldova. Materialele Conferinței Științifico-practice internaționale. Chișinău: Academia Ștefan cel Mare a MAI al RM, 2008, p.286-290 .

46. Guțu A., Bantuș I., Rolul și importanța valorilor istorico-culturale în dezvoltarea dreptului. În: Protecția juridică a valorilor culturale în Republica Moldova. Materialele Conferinței Științifico-practice internaționale. Chișinău: Academia Ștefan cel Mare a MAI al RM, 2008, p.206-210.
47. Guțuleac A. Profanarea și distrugerea patrimoniului bisericesc sub prima ocupație sovietică (1940-1941), În: Buletinul științific al Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală a Moldovei, volume 13(26), p.156-157.
48. Herea G. Biserici din Moldova. Arhitectură și simbol. Suceava: Karl A. Romstorfer, 2013
49. Hotărârea Guvernului nr.1009 din 05.10.2000 despre aprobarea Regulamentului privind zonele protejate naturale și construite, Publicat: 12.10.2000 în Monitorul Oficial Nr. 127-129
50. Hotărârea Guvernului nr.1114 din 25.09.2006 cu privire la crearea Agenției de inspectare și restaurare a monumentelor, Publicat: 29-09-2006 în Monitorul Oficial Nr. 153-156 art. 1191
51. Hotărârea Guvernului nr.73 din 31.01.2014, privind aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a Consiliului Național al Monumentelor Istorice, Publicat : 07-02-2014 în Monitorul Oficial Nr. 27-34 art. 87.
52. Hotărârea Guvernului nr.672 din 18 iulie 1997 „Cu privire la „Programul de stat Dezvoltarea și ocrotirea culturii și artei în Republica Moldova pentru anii 1997-1998” Publicat: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1997, nr.57-58, art.616.
53. Hotărârea Guvernului nr.271 din 09.04.2014 cu privire la aprobarea Strategiei de dezvoltare a culturii „Cultura 2020” și a Planului de acțiuni privind implementarea acesteia: Publicat: 18.04.2014 în Monitorul Oficial Nr. 92-98 art Nr : 298
54. Ilvițchi L. Mănăstirile și schiturile din Basarabia. Chișinău: Museum, 1999, 116 p.
55. Legea privind ocrotirea monumentelor nr. 62 din 04.04.2013, publicat: 20-04-2013 în Monitorul Oficial Nr. 91 art. 288
56. Legea cu privire la cultură nr.413 din 27.05.1999, Publicat: 05.08.1999 în Monitorul Oficial Nr. 83-86.
57. Legea privind protejarea patrimoniului cultural național mobil nr.280 din 27.12.2011. Publicat: Monitorul Oficial nr.82-84/270 din 27.04.2012.
58. Legea privind administrația publică locală nr.436 din 28.12.2006. Publicat : 09-03-2007 în Monitorul Oficial Nr. 32-35
59. Lisnic A. Abordări și tratări teoretice privind patrimoniul național și universal în istoriografia contemporană. În: Patrimoniul cultural: cercetare și valorificare. Culegere de studii, Chișinău: Garomont Studio, 2018. 406 p.
60. Macari I. Dreptul penal al Republicii Moldova. Partea specială. Chișinău: Arc, 2003. 509 p.

61. Manică V. Bisericile de lemn din Republica Moldova. În: Patrimoniul cultural:cercetare și valorificare. Culegere de studii, Chișinău: Garomont Studio, 2018. 406 p.13-20.
62. Manolache C. Mănăstiri și schituri din Republica Moldova. Chișinău:Tipografia Centrală, 2013, 800 p.
63. Mejinščii V. Protejarea valorilor culturale — un deziderat al statului. În:Protecția juridică a valorilor culturale în Republica Moldova.Materialele Conferinței Științifico –practice internaționale. Chișinău:Academia Ștefan cel Mare a MAI al RM, 2008, p.13-20
64. Miroiu Adrian. Introducere în analiza politicilor publice. București: Punct, 2001, p.150
65. Musteață S. Unele considerațiuni privind Convenția europeană pentru protecția patrimoniului arheologic. În:Protecția juridică a valorilor culturale în Republica Moldova.Materialele Conferinței Științifico –practice internaționale. Chișinău:Academia Ștefan cel Mare a MAI al RM, 2008, p.34-44.
66. Musteață S. Protecția juridică a patrimoniului arheologic.Culegere de acte normative și convenții internaționale, Chișinău: Ruxanda, 2010, 380 p.
67. Musteață S.Patrimoniul cultural al Republicii Moldova. Considerații generale. În: Angvstia nr. 17-18, Arheologie, 2014, p.273-278.
68. Musteață S. Cetatea Soroca-istorie, memorie și tradiții seculare, Chișinău, Editura ARC, 2015, 280 p.
69. Nestor S., Bulai I., Bulai R., Probleme de drept internațional vizînd protecția valorilor istorico-culturale. În:Protecția juridică a valorilor culturale în Republica Moldova.Materialele Conferinței Științifico –practice internaționale. Chișinău:Academia Ștefan cel Mare a MAI al RM, 2008, p.223-232.
70. Nesterov T. Arhitectura din perioada postbelică a Moldovei sovietice, În :Revista Arta, 2016, nr.7(24), p.56-58.
71. Nicolaev Gh. Protecția și valorificarea monumentelor de arhitectură În Rss Moldovenească, În:Revista de istorie a Moldovei, 2015, nr.2.(102), p.86-87.
72. Noroc L.,Cultura Basarabiei 1918-1940 repere istoriografice, În:Enciclopedia, Revistă de istorie a științei și studii enciclopedice, nr.1-2(6-7)2014.
73. Ordinul nr.232 din 02.08.2010 cu privire la aprobarea Regulamentului Agenției de Inspectare și Restaurare a Monumentelor, Publicat: 03.09.2010 în Monitorul Oficial Nr. 155-158 art Nr : 563
74. Pătulea V., Turianu Corneliu, ”Dreptul de proprietate, vol.I, Patrimoniul.Dreptul de proprietate”, Chișinău: Rosetti, 2004, 360 p.
75. Ploșniță E. Protejarea patrimoniului cultural în Basarabia. Chișinău:Cartier, 2003, 176 p.

76. Ploșniță E. Educația pentru patrimoniu între tranziție și transformare. În: Patrimoniul cultural:cercetare și valorificare. Culegere de studii, Chișinău: Garomont Studio, 2018. 406 p.
77. Ploșniță E. Patrimoniu și patrimoniologie în sistemul educațional al Republicii Moldova: actualitate și necesitate. Noi tendințe în protecția și promovarea patrimoniului cultural național și european. În:Materialele Conferinței științifice, Chișinău:Pontos, 2013.350 p.
78. Profiroiu Marius Constantin, Iorga Elena. Manual de politici publice. Institutul de Politici Publice. București: „Profitați de carte”, 2009, p. 17
79. Regulamentul Direcției generale arhitectură, urbanism și relații funciare a Consiliului municipal Chișinău [https://www.chisinau.md/pageview.php?l=ro&idc=461&id=1239\(vizitat 12.11.2020\)](https://www.chisinau.md/pageview.php?l=ro&idc=461&id=1239(vizitat%2012.11.2020))
80. Scripcariu A. Patrimoniul Cultural. Brașov:Agatonia, 2013, 95 p.
81. Sîli A. Registrul monumentelor de arhitectură al municipiului Chișinău și practica internațională în elaborarea registrelor monumentelor de arhitectură. În:Teoria și practica administrării publice”,2019, p.12-15.
82. Spînu S.Dimensiunea politicilor culturale ale Republicii Moldova în contextul relațiilor internaționale. În: Managementul intercultural.Volumul XV, 2013, nr.3(29), p.321-325
83. Stăvilă T., Ciobanu C. Patrimoniul cultural al Republicii Moldova. Chișinău: Editura Arc, 275 p.
84. Stăvilă T. Ghid de monumente și situri istorice din Republica Moldova, Chișinău: Tipografia Centrală, 1995, 72 p
85. Ștefăniță I. Cartea neagră a patrimoniului cultural.Chișinău:Continental Grup, 2010, 176 p.
86. Ștefăniță I.Patrimoniul cultural: de la realitate la necesitate. Chișinău:Continental Grup, 2011, 130 p.
87. Șevciuc Maria. Aportul instituțiilor publice la valorificarea patrimoniului cultural mobil și imobil din basarabia (1918-1940) În: Patrimoniul cultural:cercetare și valorificare. Culegere de studii, Chișinău: Garomont Studio, 2018. 406 p.
88. Șlapac M. Urbanismul. Manuscris. Chișinău.Epigraf, 2008, 210 p.
89. Tentiuc I., Popușoi N., Regimul juridic al investigațiilor arheologice în Republica Moldova și problema săpăturilor neautorizate: În:Protecția juridică a valorilor culturale în Republica Moldova.Materialele Conferinței Științifico–practice internaționale. Chișinău:Academia Ștefan cel Mare a MAI al RM, 2008, p.44-51
90. Zmeu A. Protecția monumentelor istorico-culturale îndatorire fundamentală a cetățenilor Republicii Moldova. În:Protecția juridică a valorilor culturale în Republica Moldova.Materialele

Conferinței Științifico –practice internaționale. Chișinău:Academia Ștefan cel Mare a MAI al RM, 2008, p.236-240.

B. Referințe bibliografice în limba rusă

91. Азарова Е.Р Уголовный кодекс Республики Армения. Законодательство зарубежных стран, Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2004. 450 с.

92. Беляев С.С. Уголовный кодекс Дании. Законодательство зарубежных стран. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2001. 230 с.

93. Коробеева А.И. Уголовный кодекс Японии. Законодательство зарубежных стран. Санкт Петербург: Юридический центр Пресс, 2002. 226 с.

94. Лукашова А.И., Кузнецова Н.Ф. и т.д, Уголовный кодекс Республики Польша. Законодательство зарубежных стран. Научное редактирование кандидата юр. Наук. Юридический центр Пресс, Санкт-Петербург: 2001. 234 с.

95. Новицкий И.Б. Римское право Москва:Изд.4-е. 1993 г., стр. 92

96. Рогова И.И. Уголовный кодекс Республики Казахстан. Законодательство зарубежных стран Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2001. 466 с.

97. Томсинов В.А. Использованы в ред. Хрестоматии по истории государства и права зарубежных стран(Древность и Средние века). Москва: Зерцало, 1999, р. 134-135.Новицкий И.Б. Римское право. Москва:-Изд.4-е. 1993 г, р.92

C. Referințe bibliografice în limba engleză

98. Nifosi G. Tomasi E. I beni culturali e ambientali , Roma, Editura GIUS. LATERZA & FIGLI, 2010, 31 p.

99. Pickard Robert, European cultural heritage.A rewiew of policies and practice, Strasbourg, 2002, 124 p.

Webografie

100. <http://www.cimec.ro/Arheologie/arh-preventiva/11Anexa4Paris1972patcultsinat.pdf>

(vizitat 23.11.2020)

101. http://portal.unesco.org/en/ev.phpURL_ID=15244&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

(vizitat la 12.09.2020)

102. <https://mecc.gov.md/en/content/monumente-din-rm-lista-unesco>, (vizitat la data de 06.11.2020).

103. <https://www.slideshare.net/mickysima/istoria-artelor> (vizitat la data de 06.11.2020).